

Алла ФАТУЛЛАЄВА

ДІСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗалежності між економічними та політичними аспектами інтеграційних процесів, що відбуваються в Україні. Проаналізовано розвиток інтеграційних процесів в умовах посилення глобалізації.

Досліджено взаємозалежність між економічними та політичними аспектами інтеграційних процесів, що відбуваються в Україні. Проаналізовано розвиток інтеграційних процесів в умовах посилення глобалізації.

Дослідження проблеми взаємодії між економічними та політичними аспектами інтеграційних процесів, які спостерігаються у світовій економіці, дозволяє проаналізувати і оцінити ці процеси та внести практичні пропозиції, спрямовані на оптимізацію участі України в інтеграційних процесах з метою підвищення національної конкурентоспроможності. Тема даного дослідження є досить актуальною, адже зачіпає виробництво товарів і послуг, використання робочої сили, інвестиції у «фізичний» та людський капітал, технології і їх розповсюдження з одних країн в інші. Все це врешті решт відображається на економічній безпеці, ефективності виробництва, продуктивності праці і конкурентоспроможності.

Кожна країна на певному етапі її розвитку стикається з питанням необхідності об'єднання з тією чи іншою країною у військовий, політичний чи економічний блок, інтеграції в ту чи іншу спільноту з можливою частковою втратою свого суверенітету, але з перспективою економічного процвітання чи досягнення в інших сферах. Адже неучасть в цьому процесі може загрожувати серйозними втратами [5]. З початку 1990-х років, інтеграційні об'єднання в усьому світі динамічного розвивались та зміцнювались. Відбулось формування багатьох блоків, що перебувають на різних рівнях інтеграційного зближення. Більшість із них проголошує своєю метою вихід на інтеграційну стадію економіко-політичної співпраці. Зокрема, такі угруповання, як ЄС, НАФТА, НАТО, АСЕАН, АТЕС (Азійсько-Тихоокеанічне економічне співтовариство), Митний Союз, ЄАВТ (Європейська асоціація вільної торгівлі) тощо. Слід відзначити, що наукова література містить багато публікацій, присвячених проблемам глобалізації, інтеграції країн, їх економічним та політичним аспектам. Їх авторами є як зарубіжні (З.Бжезинський, С.Хантінгтон, І.Валерстайн, М.Портер, Ф.Хайек, М.Вебер, Дж.Сіглер, Дж.Робінсон, Б.Баласса), так і українські вчені (А.Гальчинський, Д.Лук'яненко, А.Румянцев, А.Філіпенко, О.Шнирков).

Мета статті – дослідження проблеми взаємодії між економічними та політичними аспектами інтеграційних процесів, зокрема тих, що відбуваються в Україні.

Європу та європейську інтеграцію неможливо відмежувати від глобалізаційних процесів. Інтеграція і глобалізація – два процеси, які відбуваються одночасно, взаємозалежні й переплітаються між собою. Тому доцільно розмежувати дані поняття і визначити їх дефініції. Термін «інтеграція» походить від латинського «integratio», що в перекладі означає об'єднання розрізнених частин в щось ціле, спільне. Зазвичай, коли вживаємо термін інтеграція, ми маємо на увазі економічну інтеграцію (зближення та взаємне пристосування окремих національних економік). Основні види інтеграційних об'єднань:

- зона вільної торгівлі, коли країни-учасниці обмежуються відміною митних бар'єрів у взаємній торгівлі;
- митний союз, коли вільне переміщення товарів та послуг усередині угруповання доповнює єдиний митний тариф щодо третіх країн;
- загальний ринок, коли ліквідовуються бар'єри між країнами у взаємній торгівлі між переміщенням робочої сили і капіталу ;
- економічний союз, який передбачає, окрім вже названих заходів, проведення державами-учасниками єдиної економічної політики [1].

Стосовно визначення суті глобалізації досі точаться суперечки серед науковців. У сучасному світі глобалізація справляє домінуючий вплив на розвиток будь-якої держави. З одного боку, через розповсюдження інновацій у сфері технологій і менеджменту, активний обмін товарами, послугами, інвестиціями вона сприяє підвищенню ефективності функціонування національних економік, а з іншого – посилює нерівномірність, асинхронність та диспропорційність розвитку. Вплив, який має

глобалізація на сучасну міжнародну систему, досить неоднозначний. Його наслідками є різке зростання взаємозалежності; інтернаціоналізація всіх сфер суспільного життя; інтеграційні процеси, що мають об'єктивні прояви. Однак ці системоутворюючі фактори, які впливають на систему міжнародних відносин і стимулюють виникнення певної глобальної світової спільноти, супроводжуються нерівномірним зростанням виробничих сил у різних країнах та регіонах, що знаходяться на різних рівнях науково-технічного, соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку. Нерівномірність розвитку проявляється в утворенні значних сфер впливу тієї чи іншої держави, або групи більш розвинутих держав. З одного боку, це посилює напруженість у глобальній міжнародній системі, підриває її стабільність. З іншого – ці країни, чи їх об'єднання, стають своєрідними центрами, навколо яких об'єднуються інші країни, власне проходить інтеграція.

Поняття інтеграції, як і глобалізації, виводять із інтернаціоналізації виробництва. Інтеграція – процес економічної взаємодії країн, що веде до зближення господарських механізмів, набуває форм міждержавних угод та узгоджено регулюється міждержавними органами. [6]. Інтеграція – це найвищий ступінь інтернаціоналізації господарства, при якому зростаюча економічна взаємозалежність двох чи більше країн переходить у зрощування національних ринків товарів, послуг, капіталів і робочої сили та формування єдиного наднаціонального соціально-економічного організму з єдиною валютно-фінансовою системою і тісною координацією внутрішньої і зовнішньоекономічної політики держав-членів. Такого ступеня можна досягти лише в найбільш розвинутих регіонах світу і відповідно, він обмежений територіально [4].

Отже, інтеграція й глобалізація – це два процеси, які відбуваються одночасно, переплітаються та взаємодіють між собою. Але, якщо для глобалізації не існує будь-яких обмежень, то інтеграція має територіальні та юридичні бар'єри. Якщо глобалізація відбувається нерівномірно і спонтанно, то інтеграція – поступово і поетапно. Феномен глобалізації досить чітко визначений і кожна держава повинна враховувати його у своїй зовнішньополітичній стратегії: Причому з кожним днем стає очевидніше, що у світі немає країн, які не були б охоплені глобалізацією чи в позитивному, чи в негативному смислі. Глобалізація світу та європейська інтеграція були б неможливими в їх сучасних проявах, якби не зникли біполярна структура міжнародних відносин та протистояння між Заходом і Сходом.

На сучасному етапі відбувається процес активного становлення взаємозв'язаної світової економіки із своїми автономними механізмами: особливими схемами глобального менеджменту транснаціональних компаній, новітніми фінансовими технологіями. Проте використання переваг господарської глобалізації поряд з позитивними наслідками призводять до низки істотних ризиків для національних економік. Безпека економічного розвитку становить ключову складову політики кожної держави. Особливо актуальною вона є для країн, котрі знаходяться у процесі системних трансформацій. Що ж до України, то в умовах інтеграції у світову економічну систему питання зовнішньоекономічної складової національної безпеки набуває все більшої ваги [2].

Для України актуальною є проблема визначення національних пріоритетів. Європейську інтеграцію і членство в ЄС вже задекларовано як стратегічну мету нашої держави для розбудови економічно розвиненої країни, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин [7].

Зараз українську геостратегію можуть охарактеризувати дві парадигми: євразійська і євроатлантична, адже специфіка геополітичних координат України полягає в її належності водночас до двох регіонів – Європи та Євразії. Якщо говорити про євроатлантичний курс України – набуття нашою державою членства в НАТО, – то Україна була однією з перших країн, яка започаткувала формальні стосунки з Альянсом. З 1995 року, після прийняття Спільної заяви, Україна та НАТО розвивали «розширені та поглиблені» відносини, які з 1997 року набули статусу особливого партнерства. З 2002 року, з прийняттям Радою національної безпеки і оборони України рішення «Про стратегію України щодо «Організації Північноатлантичного договору (НАТО)» визначено, що Україна «виходить з того, що кінцевою метою її інтеграційної політики є вступ до цієї організації як основи загальноєвропейської структури безпеки. Того ж року Постановою Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО» наші законодавці підтримали цю стратегію і наголосили на необхідності інтенсифікації процесу підготовки України до членства в Альянсі. В 2003 році правовий простір євроатлантичної інтеграції України значно розширився прийняттям Закону України «Про основи національної безпеки України», в якому, серед основних напрямків державної політики з питань національної безпеки, визначено набуття членства в ЄС та НАТО при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами СНД, а також з іншими державами світу.

Сьогодні євроатлантична інтеграція є інтегральною частиною всієї політики України. Питання співпраці з НАТО не розглядаються лише у контексті безпеки. В центрі уваги – загальнополітичні складові, такі, як енергетика, економіка, захист прав людини, свобода слова. Є ціла низка законів і постанов про співробітництво України і НАТО. Залишається лише зробити принциповий крок – стати повноправним членом цієї організації. Однак зробити цей крок можна лише свідомо. Сьогодні питання про вступ до НАТО – насамперед політичний крок, тоді як надзвичайно важливо зробити акцент на економічній складовій. Саме економічне співробітництво з НАТО стане дієвим фактором реорганізації економіки України. Це, зокрема, передбачає вступ України до СОТ, а наступний крок утворення зони вільної торгівлі з ЄС. Європейська інтеграція стала стратегічною метою України як найкращий спосіб реалізації національних інтересів. Для України європейська інтеграція – це шлях до модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного виробника, вихід на світові ринки, в першу чергу на ринок ЄС. Економіко-торговельні відносини з ЄС – це потенційний шанс, яким потрібно вміло скористатись, відрізняючи наявні можливості і виправдану обережність від невиправданого оптимізму.

Для України основними політичними вигодами послідовної європейської інтеграції є зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізація правової сфери і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і поваги до прав людини [3].

Отже, Україні сьогодні вкрай важливо визначити сфери, у яких вона гарантуватиме собі зовнішню безпеку, а не розтягувати цей процес до нескінченності. Стояти осторонь інтеграційних процесів, які на сьогодні охоплюють всю планету, ще не вдалося жодній країні. Хочемо ми цього чи ні, але крім внутрішньополітичних ритмів, нинішнє наше життя дедалі більше підпорядковується глобалізаційним ритмам, хвилям інтернаціоналізації та інтеграції.

Література

1. Бочан І., Михасюк І. Глобальна економіка. – К., 2007.
2. Дацків Р. Вплив глобалізації на зовнішньоекономічну безпеку України // *Актуальні проблеми економіки*. – 2003. – № 12. – С. 129–137.
3. *Європейський Союз: політика, економіка, право: Навч. посібник / За ред. Антонюк Н., Микієвича М.* – Львів, 2005. – 532 с.
4. *Мировая экономика: Тенденции 90-х годов.* – М.: Наука, 1999. – 304 с.
5. Рябінін Є. *Процеси інтеграції у ХХ столітті: основні концепції їх вивчення // Політ. менеджмент.* – 2006. – № 5. – С. 122–129.
6. *Українська дипломатична енциклопедія: У 2т. / Редколегія: Л.В. Губерський.* – К.: Значення України, 2004. – 760 с.
7. Шеретюк О. *Українсько-російські відносини в контексті євро інтеграційної політики України // Політ. менеджмент.* – 2008. – № 3. – С. 157.